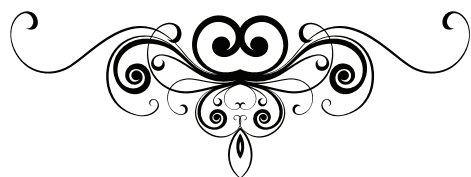

והיא שעמדה

הגדה של פסח
עם מדרש נשי חדש

בליל הסדר כולנו מסובים. האם כולנו... מסובות?

על ערש לידתו של עם ישראל עמדו המיילדות, נשים אמיצות מרדו בצו הכיליון ודאגו להמשכיות החיים, ומרים הנביאה סחפה איתה את כל העם על שפת ים סוף.

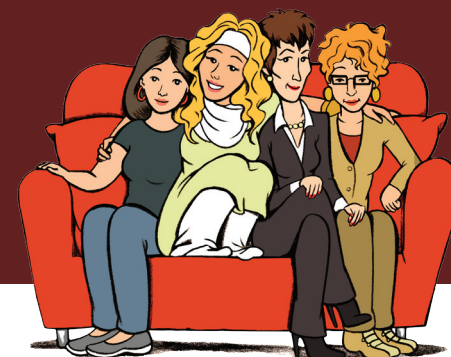
היכן כל אותן נשים מופלאות?

דמויות נשים נעדרות מההגדה, וקולן חסר גם ככותבות וכפרשניות של הסיפור. בהגדה שלפנינו אנחנו מבקשות לטוות ולהוסיף עוד חוט, החוט החסר של נשים פועלות וגיבורות, דורשות ומפרשות.

נשים רבות טורחות סביב שולחן החג, לפניו ולאחריו. בהגדה זו שותפות נשים המבקשות לקחת חלק פעיל גם בפן הרוחני של ליל הסדר, והן מזמינות את כולנו לעשות כמותן – לספר, לפרש, לדרוש ולהגיד לבניהן ולבנותיהן.

והיא שעמדה היא הגדה של פסח אליה נוספו מדרשים חדשים שנכתבו על-ידי נשים. מדרשים אלה מאירים קטעים מההגדה המסורתית באור חדש. ראשיתה בבית המדרש "ניגון נשים" ע"ש אסתר סטולמן במדרשה באורנים, בו לומדות נשים מכל הזרמים, ויוצרות פרשנות חדשה למקורות עתיקים. במסגרתו נערך מזה כעשר שנים סדר נשים לקראת ליל הסדר, ובכל שנה נכתבת הגדה חדשה על-ידי נשים. הגדות אלה היו בית היוצר לרוב המדרשים המופיעים כאן.

הגדת **והיא שעמדה** ממשיכה את סדרת ספרי הטקסים למשפחה של המדרשה באורנים, הכוללת את ההגדה של פסח **הצעה לסדר**, ואת **ימי אדם – טקסי חיים יהודיים**.

0 0310005638 0
דאנאקוד 31-5638

המדרשה באורנים

מרכז חינוכי להתחדשות
החיים היהודיים בישראל

המדרשה
באורנים

הוצאת הקיבוץ המאוחד

פתח דבר

בליל הסדר אנחנו מספרים את הסיפור המכונן של עם ישראל – סיפור לידתו במִיָּצְרִים ויציאתו לחירות. על ערש לידתו של העם עמדו המיילדות, נשים אמיצות מרדו בצו הכיליון ודאגו להמשכיות החיים, ומרים הנביאה סחפה איתה את כל העם על שפת ים סוף. היכן הן כל אותן נשים מופלאות? דמויות נשים נעדרות מההגדה, וקולן חסר גם ככותבות וכפרשניות של הסיפור.

מחצית מהעם, המחצית הנשית, לא נוכחת ולא שותפה בסיפור המרכזי של התשתית התרבותית של עם ישראל. ההגדה של פסח ארגה לתוכה במהלך הדורות קולות רבים. בהגדה שלפנינו אנחנו מבקשות לטוות ולהוסיף אליה עוד חוט, החוט החסר של נשים פועלות וגיבורות, נשים דורשות ומפרשות.

בליל הסדר כולנו מסובים. האם כולנו... מסובות? נשים רבות טורחות סביב שולחן החג, לפניו ולאחריו, ואינן לוקחות חלק פעיל ומוביל בטקס ליל הסדר. בהגדה זו שותפות נשים המבקשות לקחת חלק פעיל גם בפן הרוחני של ליל הסדר, והן מזמינות את כולנו לעשות כמותן – לספר, לפרש, לדרוש ולהגיד לבניהן ולבנותיהן.

מה נִשְׁמָעָה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת?

במדרשים החדשים שבהגדה זו נמצא כמה מרכיבים. רעיון החירות מתורגם על-ידי כמה מהפרשנויות לשאלת חירותן של נשים, אז והיום. נבחנת בהם מידת החירות והשעבוד למוסכמות חברתיות, לסדרי החברה ולעצמנו. דמויות נשים מוחזרות לסיפור יציאת מצרים, אליהן מצטרפות נשים מובילות מההיסטוריה היהודית, המקבלות כאן מקום והכרה. המדרשים שאינם עוסקים ישירות בנשים מביאים, מעצם כתיבתם על-ידי נשים, פרשנות הניזונה מנסיון חייהן של הנשים הכותבות אותם, מנקודת מבטן הייחודית. נוכל למצוא בהם קריאה לשינוי סולם ערכים, לתיקון עולם, לראייה חומלת ואמפתית של הזר והשונה. כן נקרא על תפקידים האופייניים לנשים – החל מהריון, לידה ואימהות, ועד לבישול, ניקיון וארגון הבית – ויחסן אליהם. חלק מהתוספות מבקשות לאזן ולהשלים – ארבע בנות בצד ארבעת הבנים, כוס מרים לצד כוסו של אליהו, ועוד.

המדרשים והפרשנויות המובאים בהגדה זו נכתבו כולם על-ידי נשים, והם כתובים בסגנונות מגוונים. חלקם ממשיך דרכי מדרש מסורתיות ומשתמש בלשון ההגדה ובמבנה המוכר, חלקם יוצר מדרש נשי חדש, תוך שימוש בשפה ובדרכי הבעה חדשות. מהם שנכתבו ברצינות, ומעל אחדים מרחפת בת-צחוק, יש שנכתבו מתוך תחושת כעס, ויש מתוך רוח של פיוס. בחרנו לסמן כל אחד מהמדרשים החדשים בדמות אחת מארבע הבנות – דמויות נשים שנוצרו בהשראת ארבעת הבנים מההגדה: חכמה, כועסת, תמה ושאינה יודעת לשאול. המדרשים החדשים מובאים בסמוך לקטע המתאים בנוסח ההגדה המסורתי, המופיע בשלמותו בהגדה על רקע צבעוני. אתם מוזמנים ומוזמנות לבחור מתוך התוספות שלנו, ולשזור אותם בליל הסדר שלכם.

וְעַכְשָׁיו קִרְבָּנוּ הַמָּקוֹם

ראשיתה של הגדה זו בבית המדרש "ניגון נשים" ע"ש אסתר סטולמן במדרשה באורנים, בו לומדות נשים מכל הזרמים, ויוצרות פרשנות חדשה למקורות עתיקים. במסגרתו נערך מזה כעשר שנים סדר נשים* לקראת ליל הסדר, ובכל

שנה נכתבת הגדה חדשה על-ידי נשים. כתיבה ויצירה אלה הן הבסיס למדרשים שכוּנוּ בהגדה זו. טללית שביט ורבקה לוביץ' היו פורצות הדרך לעריכת סדרי הנשים הראשונים במדרשה באורנים, ובחזון ראו את המשמעות התרבותית של כתיבה נשית לליל הסדר. רוחן השרתה עלינו את הרצון להוציא הגדה זו לאור. אנחנו מבקשות להודות לתורמים ולתורמות הרבים שאפשרו את פרסומה של הגדה זו, ולנשים הכותבות שלמדו, הגו וכתבו, והעמידו לרשותנו את פרי יצירתן.

וְהִיא נִשְׁמָעָה לְאַבְרָהָם וְלֵנִי – והיא העומדת לנו ומבטיחה שניתן להוסיף חוליה לרצף הסיפור היהודי המכונן את זהותנו, בה כולנו, נשים וגברים, שותפים שווים.

ואחת שאינה יודעת לשאול

אחת תמה

*סדר נשים במדרשה באורנים נחקר לאחרונה על ידי חגית אקרמן, וכדאי לקרוא עליו בהרחבה בספר: ח' אקרמן, עושות סדר, סדר פסח לנשים – מבט מגדרי, הוצאת רסלינג, תל-אביב 2012.

סימני הסדר

קדש ורחץ פרס יחץ מגיד רחצה מוציא מצה מור פורף שלחן עורף צפון בורף הלל נרצה

קדש
ורחץ
פרס
יחץ
מגיד
רחצה
מוציא מצה
מור
כורף
שלחן עורף
צפון
בור
הלל
נרצה

התקדשי
ורחצי, לבנשי לכן
פרסי כנפים כפרוס צפור מדבר אברתה
צאי אחות מארץ לא לך ונחצי את ים סוף
הגיד את הספר נשלה, של עמנו, לבנה, לבנה
ילדי כשפרה אכמה, משי מהמים כבת פרעה, רחצי,
שתי ורני מברכה של מרים
חפשי, פסחי, מצאי והוציא. אפי מצה של זמן דחק, לחם עני,
לחם זרעון וחסד.
טעמי את מריחת הפרדה ואב הבחירה, הנצרכים בפה,
בשפה, בגוף
לקטי, אספי וברכי את ההכרם עם הנכסף
ערכי שלחן חג, פרשי מפה כחולת-ים עליה יפליגו ספינות חרות
גלי את הצפון בלבך
ברכי כי במתי מעט באת ופרית ורבות והתעצמת ... במאד מאד
הללי, כי לעולם חסדו, כי לעולם קולך
רצונך גלי ושלם לפנינו, ובן נרצה.

חגית אקרמן

קדש

מוזגים כוס ראשונה
בשבת מתחילים כאן:

ויהי ערב ויהי בקר: יום הששי. ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים
ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר
עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר
ברא אלהים לעשות:

כשחל באחד מימי השבוע מתחילים כאן:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן: ברוך אתה יהוה אלהינו
מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו.
ותתן לנו יהוה אלהינו באהבה (לשבת: שבתות למנוחה ו) מועדים לשמחה
חגים וזמנים לששון (לשבת: את יום השבת הזה ו) את יום חג המצות הזה
זמן חרותנו (לשבת: באהבה) מקרא קדש זכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת
ואותנו קדשת מכל העמים. (לשבת: ושבת) ומועדי קדשך (לשבת: באהבה
וברצון) בשמחה ובששון הנחלתנו.

ברוך אתה יהוה מקדש (לשבת: השבת ו) **ישראל והזמנים:**

במוצאי שבת:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא מאורי האש:
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם המבדיל בין קדש לחל בין אור לחשך בין
ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה. בין קדשת שבת לקדשת
יום טוב הבדלת. ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת. הבדלת
וקדשת את עמך ישראל בקדשתך:

ברוך אתה יהוה המבדיל בין קדש לקדש:

**ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם,
שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה:**

שותים כוס ראשונה בהסיבת שמאל

ורחץ

נוטלים ידיים ולא מברכים על נטילת ידיים.
יש הנוהגים שרק עורכת הסדר נוטלת ידיים.

כרפס

טובלים את הכרפס במי מלח, מברכים ואוכלים בלא הסבה:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא פרי האדמה:

יחץ

חוצים את המצה האמצעית משלוש המצות של קערת הסדר.
מניחים את החלק הקטן בין שתי המצות השלמות,
ואת החלק הגדול עוטפים במפה ומצפינים לאפיקומן.

מגיד

בְּהִילּוֹ יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם.

הָא לַחֲמָא עֲנִיָא דִּי אֶכְלוּ אֲבִהֶתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכָפִין יִיְיָ וְיִיכֹל, כָּל דְּצָרִיף יִיְיָ וְיִכְסֹח. הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. הַשְׁתָּא עַבְדִּי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין:

"הָא לַחֲמָא עֲנִיָא דִּי אֶכְלוּ אֲבִהֶתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם." זה לחם העוני שאכלו אבותינו ואמותינו בארץ מצרים. "כָּל דְּכָפִין יִיְיָ וְיִיכֹל. כָּל דְּצָרִיף יִיְיָ וְיִכְסֹח" בואו, תטעמו מלחם העוני שלנו. אולי הוא יערב להפכן. אולי תקחו איתן משהו מכאן ותוכלו להעביר הלילה במקום אחר. אולי רעיון קטן או איזה משפט. אולי שיר או ניגון. "הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל." השנה אנחנו כאן, אבל אולי בשנה הבאה נהיה שם. הַשְׁתָּא עַבְדִּי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין.

רבקה לוביץ'

אַסור לְהַחֲמִיץ!
אַל תִּתְּעַסְקוּ בְּקִטָּן,
בְּחֻמְרִי,
אַל תִּתְּעַקְשׁוּ
לְבַדְּכֵי אֶת הַזְּמַן
עַל דְּקִיּוֹת שֶׁל דְּקוֹת,
גְּבִהוּת לְבָבְכֶם,
קִשְׁיוֹת עֲרֻפְכֶם,
אִינְיָה בְּמָקוֹם עֲקֻשׁוֹ.
אַל תִּתְּעַכְבוּ בְּמָקוֹם
כְּדִי לְמַדֵּד
כְּפֹה גְּבִהַת הַבֶּצֶק
פֶּן תִּחְמִיצוּ
אֶת הַגָּאָלָה!

ענת בישקו

ההגדה מבקשת אותנו לספר מחדש, כאן ועכשיו, את סיפור הולדתנו, חניכתנו והתהוותנו, וכל פעם מחדש ללמוד ולהבין ולהכיל משהו נוסף, אחר, חדש, על הביוגרפיה הקולקטיבית שלנו ועל האופן שבו הביוגרפיה הזאת פועלת ומשפיעה עלינו גם עכשיו. כמו בטיפול פסיכולוגי, אנחנו מצטוות לשוב ולהיזכר בכאבי הלידה והילדות, לחוש אותם בכל שנה מחדש, ולהעניק להם פשר ומשמעות אקטואליים. ההגדה מספרת לנו שחוויות יסוד של ניצול והתעללות מחייבת אותנו כבוגרות לא לנצל, לא להתעלל, להיות אמפתיות לחלש. והדברים מנוסחים במפורש שוב ושוב כבר בתורה – "וְגַר לֹא תִזְנֶה וְלֹא תִלְחָצְנֶנּוּ כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כב, כ), ואפילו יותר מזה – "וְאַהֲבַתְּם אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (דברים י, יט), ועוד ועוד. המסר העל-זמני הזה נכון היום, ואולי יותר מאי פעם, עם רבבות העובדים והעובדות הזרים החיים כאן, עם העוני הגובר, עם המוני העולים המתקשים להשתלב כאן, עם הערבים החיים בתוכנו. אבל המקום בו נדרשת האמפתיה שלנו יותר מכל, ושובו הכי קשה וגם הכי חשוב למצוא אותה, הוא כמובן בבית ובמעגלי החיים הפרטיים שלנו, עם החלש והפרטי של כל אחד מאיתנו. הילד המורד שלי, התלמיד החלש בכיתה, המשפחה הדחוייה בקהילה, הם גרים פנימיים, הם הגרים הפרטיים שלנו, גרים המאתגרים אותנו, ואותנו הנשים בפרט. הם מציגים לנו תביעה קשה ונטולת גבולות, להיות אמפתיות במקום שהכי קשה לנו להיות בו, ולתמוך במי שמלכתחילה לא בחרנו לתמוך בו. אתגר מיגרה של הגרות – זהו בעיני אתגר נשי עצום!

ענת ישראלי

מוזגים כוס שניה

יש הנוהגים שצעייר/ת המשתתפים שר/ה את ארבע הקושיות.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?

שְׁבַכְל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמִצָּה, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ מִצָּה.

שְׁבַכְל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה (כָּלוּ) מָרוֹר.

שְׁבַכְל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין אֶפְּלִי פֶּעַם אַחַת, הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פֶּעַמִּים.

שְׁבַכְל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסֻבִּין, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלָנוּ מְסֻבִּין.

”הַלֵּילָה הַזֶּה פָּלְנוּ מִסְבִּין”

”אשה אצל בעלה אינה צריכה הֶסִיפָה,
ואם אשה חשובה היא - צריכה הֶסִיפָה”
בבלי פסחים קח ע”א

אז מה למדנו?

שכדי להסב ולהרגיש בת חורין, שעה בשנה, צריכה האישה להיות חשובה.

חשובה?

לא טובה

לא אחראית

לא אימהית

לא חכמה

לא דעתנית

לא חושנית

לא נדיבה -

חשובה!

ואני כשאני עסוקה בלהיות חשובה

שפחה לאגו -

אובדת לי מיד תחושת החירות.

אהובה בן אהרון

עֲבָדִים הָיִינוּ לַפְרָעָה בְּמִצְרַיִם, וְיוֹצִיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה
וּבְזֶרַע נְטוּיָה. וְאַלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם,
הָרִי אֲנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מִשְׁעֲבָדִים הָיִינוּ לַפְרָעָה בְּמִצְרַיִם.

עבדים היינו

לצבא הכוח, למלחמה ולפחד.

עבדים לקולות הגבריים הקוראים אלי קרב.

אסירים של יוהרה וזלזול באחר, כבולים בשרשרת הכיבוש.

עד אשר תקומנה הנשים ותקראנה

די!

די ל אלימות!

די לעריצות!

די לנקמה!

די לשנאה!

די לאימה!

די לקולות המלחמה!

ותצאנה בקול גדול הזועק להידברות,

ותקראנה לחמלה, להקשבה - לשלום!

שו בש

עבדים היינו לפרעה במצרים -

נִשְׁפָּחוּת היינו לפרעה במצרים.

ויוציאנו ה' אלוהינו משם -

אלוהינו הוציא אותנו מעבדות לפרעה

והשאיר לנו להוציא את עצמנו מעבדותנו לעצמנו.

אילו לא הוציא הקב"ה את אמותינו ממצרים,

הרי אנו ובנותינו ובנות בנותינו היינו משועבדות לפרעה במצרים.

ואם לא נוציא אנו את עצמנו מעבדותנו לעצמנו -

נישאר משועבדות

לעצמנו, לתרבות, למסורת, ללחץ החברתי, למה בעצם?

במי זה תלוי אם לא בנו?

ואפילו כולנו חכמות, כולנו נבונות, כולנו מיושבות, כולנו יודעות את התורה,

מצווה עלינו לספר ביציאה מהשעבוד העצמי.

ואולי על עצמנו.

סיגל אחיטוב

"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים"
בבלי, סוטה יא ע"ב

מי היו אותן נשים צדקניות שגאלו אותנו ממצרים?

התלמוד מספר כי צדיקותן של הנשים באותו הדור היתה בשכנוע הגברים, כי למרות הגזירות שגזר פרעה יש להמשיך ולהיאחז בחיים באמצעות הולדת ילדים (בבלי, סוטה יא ע"ב).

מרים והמיילדות העבריות לא היו הנשים הצדקניות היחידות בהיסטוריה היהודית שגאלו את ישראל:

- דור מאוחר יותר גאלו אותנו בנות צלפחד מהשעבוד לסדר הפטריארכלי. מאבקן על הזכות לרשת ולהיות בעלות רכוש שיחרר נשים מתלות טוטלית בגברים ואפשר עצמאות כלכלית כלשהי.
- עברו עוד כמה דורות ואסתר גאלה אותנו משעבודנו בגולה. בהקרבה ובאומץ פעלה למען עמה, ובתבונתה הטובה הפכה את האסון המתקרב ליום טוב, שמחה ומשתה.
- לא נשכח גם את יהודית, שבחוכמתה הובילה את ישראל למאבק על עצמאותו ושיחררה אותו משיעבוד להולופרניס וצבאו.
- תרומה גדולה ביותר היא תרומתה של ברוך, תלמידת החכמים שגאלה אותנו הנשים משיעבוד הבורות ופתחה לנו צוהר ללימוד תורה.
- ועוד מסופר כי בימי-הביניים היתה קבוצה של נשים שמרדו וביקשו לטבול בביתן במקום במקווה הציבורית. בנסיון אפשרו לנו לחשוב על השינוי במעמדן של נשים ובאוטונומיה על גופן.
- ובעת החדשה החלו יוצרות, משוררות, סופרות ואמניות ליצור, לכתוב ולהשמיע את הקול הנשי על גווניו השונים. בביטויי האישי הן משקפות גם את קולותינו הקולקטיביים.

במהלך הדורות היו בוודאי עוד הרבה נשים צדיקות שגאלו את ישראל ואת אחיותיהן – ואני לא הכרתי ולא הזכרתי אותן.

כל הנשים הללו קוראות לנו להצטרף אליהן ולגאול את ישראל משעבודיו השונים: להיאבק על זכויותיהם של החלשים והעשוקים שבחברה, לפעול למען פתרון צודק לסכסוך הדמים שאנו נתונים בתוכו, ולקחת חלק במאבק לטובת חברה סובלנית, מקבלת, מכילה ומאפשרת.

טלית שביט

ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו זקנים כלנו יודעים את התורה מצנה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח.

כולנו חכמות וכולנו נבונות

נשים חכמות, נבונות, יודעת את התורה, עושות, יוצרות, בוראות עולם ומלואו. אחת, מרים הנביאה – שהוציאתנו ממצרים יחד עם משה ואהרן.

שתיים מיילדות, שפרה ופועה – שבזכותן נמנעה גזירת פרעה.

שלוש נשים, בת פרעה, מרים ואפרה – שומרות על הילד הקטן משה ומלוות את גדילתו.

ארבע נשים, שרה, רבקה רחל ולאה – אימהות האומה.

חמש בנות צלופחד, מַחֲלָה, נַעֲמָה, חַגִּלָּה, מִלְכָּה וְיִתְרָצָה – שבזכותן יש לנשים נחלה בארץ.

היום לכולן יש מקום בסדר.

תמי לוז גרבר

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק

והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך".

"ימי חייך" - הנמים. "כל ימי חייך" - הלילות.

וחכמים אומרים:

"ימי חייך" - העולם הזה. "כל ימי חייך" - להביא לימות המשיח.

ברוך המקום, ברוך הוא,

ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן-עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו

מסובין בבני ברק

ורק

היא שעמדה

אודיה מלצר

"מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק..."

מה תפקיד הרבנים ומה תפקיד התלמידים בסיפור זה, ובכלל?

כאן, סביב שולחן הסדר בעליית הגג בבני-ברק נראה שיש היפוך -

המנהיגות נסחפת עם החוויה, שוברת מסגרות. כמעט שוכחת שהגיע זמן קריאת

שמע של שחרית!

התלמידים, לעומת זאת, עומדים בשער, מסתכלים על השעון,

משגיחים שלחוויה יהיה סיום, שתהיה גם חזרה לשגרה.

כל אחד צריך לפעמים להתנסות בהחלפת תפקידים - הורים וילדים, גברים ונשים,

דתיים וחילוניים.

רק להרגיש לרגע איך זה להיות בצד השני בשביל לשוב בשמחה לחוף המבטחים

של תכונות מוכרות והרגלים ישנים -

קצת יותר רגישים, קצת יותר מודעים.

אבל תמיד ישנה האפשרות (או הסכנה) שנציץ... ניפגע... ונחליט להישאר...

אסתר פישר

כנגד ארבעה בני דברה תורה:

אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול.

חכם מה הוא אומר:

"מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם?"

ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

רשע מה הוא אומר: "מה העבודה הזאת לכם?"

לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו: "בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים". לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל.

תם מה הוא אומר: "מה זאת?"

ואמרתי אליו: "בחוזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים".

ושאינו יודע לשאול - את פתח לו.

שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים".

כנגד ארבע נשים דיברה תורה:

אחת חכמה, אחת רשעה, אחת תמימה ואחת שאינה יודעת לשאול.

ארבע נשים שהן אחת. ארבע נשים שהן אני.

חכמה מה היא אומרת? ורשעה?

והתמימה מה? וזו שאינה יודעת לשאול?

הייתי יכולה לשים דברים בפיהן ואיני מוצאת טעם.

למה אגדיר דבריה של כל אחת מהן בנושא אחד

כשעולים קולות ארבעתן בתוכי, כל הזמן ובכל נושא?

אדרבא, מוצאת אני טעם במאבק האין-סופי שלי להכיר בקיומן,

בזהותן הנפרדת, במרחב שמבקשת כל אחת מהן לעצמה,

ובאותה בת-קול שלי המחברת בין כולן.

לפיכך, מודה אני לפניך, בכל שנה יותר, על ריבוי הקולות,

על יציאה ממצר למרחב שאינו מפחד לשמוע.

אהובה בן אהרון

חֲכָמָה מַה הִיא אוֹמֶרֶת? מַה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר הוֹרִישׁוּ אֲבוֹתֵינוּ וְאִמּוֹתֵינוּ לָנוּ?

אֲף אֶתֶם אִמְרוּ לָהּ: "עֵדוּת" – עַל שֵׁם שְׁאִמּוֹתֵינוּ גַם הֵן עֵדוּת לְאוֹתוֹ הַנֶּסֶם.

"חֲקִים" – עַל שֵׁם שְׁנִיתָנוּ לָנוּ חֲקִים לְשׁוֹם בְּצִלָּם וְלִהְיוֹת בָּהֶם, שְׁנִיָּאֲמַר:

"וְאִשְׁתִּיחָה בְּחֻקֶּיךָ" (תהלים קיט, מח).

"מְשָׁפְטִים" עַל שֵׁם: מְלִים, שִׁירָה, פְּרָשְׁנוֹת מִתְחַדָּשֶׁת, טִיב וְתָקָן, שְׁאֵנוּ

מְחִיבִים בָּהֶם.

כּוֹעֶסֶת מַה הִיא אוֹמֶרֶת? מַה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָנוּ?

אֲף אֶתֶם פָּרְשׁוּ יְדֵיכֶם לְקִרְאָתָהּ וְאִמְרוּ לָהּ: גַּם לָךְ חֵלֶק בְּלִיל יִצְיָאֵת מִצִּירֵי הַזֶּה,

שְׁנִיָּאֲמַר: "בְּשֹׁכֵר נָשִׁים צִדְקָנוֹת... נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם" (בבלי, סוטה יא ע"ב)

וְגַם קוֹלָךְ רָאִי לֹו שְׁיִשְׁמַע מִתְרוֹנֵן בְּשִׁירַת הַחֲרוּת, שְׁנִיָּאֲמַר עַל מְרִים הַנִּבְיָאָה:

"וְתִצָּאֵן כָּל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיךָ בְּתִפְסִים וּבְמַחֲלֵת" (שמות טו, כ).

תַּפָּחַת מַה הִיא אוֹמֶרֶת? מַה זֹאת?

וְאִמְרָתָם אֵלֶיךָ: "בְּכָל דּוֹר דּוֹר חֵיב אָדָם לְרִאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵלּוֹ הוּא יֵצֵא

מִמִּצְרַיִם".

"אָדָם" – כָּל אָדָם, שְׁנִיָּאֲמַר: "זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאָם ... וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם"

(בראשית ה, ב).

"עֲצָמוֹ" מַה טַּעֲמוֹ? לְכָל אֶחָד וְאַחַת מֵאֲתָנוּ מִצְרִים, שְׁאוֹתָהּ אָנוּ מִצְרִים לְהִפְרִי,

שְׁאוֹתָהּ אָנוּ מִצְרִים לְצִאֵת, שְׁאוֹתָהּ אָנוּ מִצְרִים לְהוֹצִיא מִקְרָבָנוּ.

שְׂאִינָה יוֹדַעַת לְשָׂאֵל –

אֶתֶם פְּתַחוּ וְאִמְרוּ לָהּ: "הָרִימִי אֶל תִּירְאִי" (ישעיהו מ, ט) "כִּי קוֹלָךְ עֲרֵב"

(שיר השירים ב, יד).

כִּתְנוּ יִגְרַע וְיִמְעַט בְּלַעֲדֶיךָ.

תמר דבדבני ודליה מרקס

"וְהִגְדַּת לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרָה זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם"
 "וְהִגְדַּת לְבִנְךָ" – יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֲדָשׁ?
 תִּלְמוּד לֹוֹמֵר: "בַּיּוֹם הַהוּא".
 אִי "בַּיּוֹם הַהוּא", יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם?
 תִּלְמוּד לֹוֹמֵר: "בְּעֶבְרָה זֶה".
 "בְּעֶבְרָה זֶה" – לֹא אִמְרָתִי אֶלָּא בְּשָׁעָה שְׁיִישׁ מִצָּה וּמְרוֹר מְנַחִים לְפָנֶיךָ.

מִתְחַלֶּה עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה הֵיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קָרְבָנוּ הַמָּקוֹם לְעֲבֹדָתוֹ.
 שְׁנִיָּאֲמַר: "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם: כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל – בְּעֶבְרָה הַנֶּהָר
 יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תֵּרַח אָבִי אֲבִרָהָם וְאַבִּי נָחוֹר, וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים.
 וְאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרָהָם מֵעֶבֶר הַנֶּהָר וְאוֹלָךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאַרְבֶּה
 אֶת זָרְעוֹ וְאֶתָּנוּ לוֹ אֶת יִצְחָק. וְאֶתָּנוּ לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו, וְאֶתָּנוּ לְעֵשָׂו אֶת
 הָר שִׁעִיר לְרִשְׁתָּ אוֹתוֹ, וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם".

מִתְחַלֶּה!

עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה הֵיוּ אֲבוֹתֵינוּ. מַחֲשַׁבָה זָרָה שֶׁהִפְכָה לְאוֹרַח חַיִּים וּלְמִטְבַּע לִשׁוֹן–

"כָּל כְּבוֹדָה בֵּית מִלָּךְ פְּנִימָה", "נָשִׁים דַּעֲתָן קָלָה" ו"הַמְלִמֵּד בֵּיתוֹ תוֹרָה כְּאֵלּוֹ

לְמִדָּה תִּפְלֹוֹת".

עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה הֵיוּ אֲבוֹתֵינוּ. הֵם הִפְכוּ עֲבָדִים לְצוֹרֵת הַמַּחֲשַׁבָה הַרְוָה בְּאִישָׁה

יִצוֹר וְלֹא אָדָם.

בְּהַתְקַדֵּשׁ עֲלֵינוּ חַג הַחִירוּת אָנוּ קוֹרְאוֹת – מִתְחַלֶּה!

כִּי עַכְשָׁיו קָרְבָנוּ הַמָּקוֹם לְעֲבֹדָתוֹ, וְהַשְׁכִּינָה פּוֹרֶשֶׁת עֲלֵינוּ כִּנְפִיהָ וּמִצְוֶה עֲלֵינוּ

לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁל הַהוּוּיָה הַנִּשְׁוִית, עַד שְׁיִקְרָאֵם בְּנוֹ "כְּלָנוּ חֲכָמוֹת, כְּלָנוּ

בְּבוֹנוֹת וְכָלָנוּ יוֹדַעוֹת אֶת הַתּוֹרָה".

רעיה אפנר

ממצרים

גם אני חפשיהי לך
להציל מה שאפטר
כשלא היה לך לברך
דמי היה מחר
אות קין
אנשים נופלים לברכים
והם דופקים לך בדלת
הם בוכים בכי ממרחים
אל תאמר - מה לי עם אלה
אלה אנשים שחרים

כי בכל דור ודור...

אז שמר נא על כלנו
רבונו של עולם
שלא נדבק אף פעם
לרממים של בני אדם

כי בכל דור ודור...

תמיד יש מלחמה באפריקה
מזל שהיא רחוקה
שלא רואים ולא שומעים
אותה מכאן

תמיד יש מלחמה באפריקה
מזל שהיא רחוקה
שלא רואים ולא שומעים
את הצעקה

תמיד יש מלחמה באפריקה
מזל שהיא רחוקה

שלא רואים ולא שומעים
אותה מכאן

גם אני הלכתי פעם
בנתיב היסורים
מפצרים לירושלים
במדבר, ימים רבים
בלי מים
עם אותה שאילה בעיניים

גם אני פגשתי רשע
הפכה בלי אבחנה
אנשים חפים מפשע
אנשים בלי הגנה
בלי בית
עם ילדים קטנים בידיים

הם דופקים לך בדלת
הם בוכים בכי ממרחים
אל תאמר - מה לי עם אלה
אלה אנשים זרים

כי בכל דור ודור
תיב אדם לראות עצמו
כאלו הוא יצא מפצרים.
שלא ישכח אף ברח,
הכה, השפל, נרצח
אף צעק לשמים

בכל דור ודור תיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא מפצרים

שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי
ממצרים". לא את אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא, אלא אף אותנו גאל
עמם, שנאמר: "ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ
אשר נשבע לאבותינו".

בכל דור ודור יכולה אישה לבדוק לעצמה היכן מצרים שלה.
מדי פעם כדאי לאישה להסתכל בעיניים פרות, טריות, חדשות ואמיצות היכן הם
כבלי שעבודה.

מעט לעת יכולה אישה לבדוק כיצד המנהגים, השפה, האגדות, הסרטים,
הסיפורים, אמה, אביה, מוריה, ממשלתה, תרבותה - הכניסו אותה לבית עבדים.
בכל דור ודור צריכה אישה, ולו במעט, לצאת ממצרים.

אורנה גולדברג סירקין